

ACC. N:R M. 11365:/

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

OM NÄSGÅRDEN

Erinringar av f. lantbrukaren Nils Månsson,
Sösdala.

En senvinterdag vintern 1899-1900 var det liv och rörelse på lastkajen i Sösdala. Det var inte ved eller brännvinstunnor som lastades, utan en gammal gård. Det fanns inte bilar på den tiden, utan det ovanliga godset kördes fram med hästskjutsar som kom i en jämn ström, välte sina lass på kajen och försvunno igen i riktning emot Näs ty det var däriifrån som skjutsarna kommo. Danskarna hade kommit hit över och köpt den 200 år gamla tvillinggården i Näs för att bygga upp den igen på Lyngby frilandsmuseum utanför Köpenhamn.

Vi pojkar som använde skolans middagsrast till att gå ner till kajen och se på det rörliga livet där kunde inte begripa varför Danskarna ville ge pengar för och bekosta frakt på dylikt gammalt bråte.

ACC. N:R M. 11365:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

De gamla stolparna och ekeplankerna voro emellertid väl ordnade och märkta för att kunna sättas upp igen vid framkomsten. Det sades att Danskarna fick rekvirera några gamla gubbar från Jylland som ännu hade konsten kvar för gammaldags snickeri för att få husen uppsatta igen. Det var lite järn i dylika hus, kilar och tränaglar fick ersätta spik och t.o.m. låsenordningarna voro av trä.

Hur gammal var då gården i Näs?

Den västra delen som var älst bär följande inskription inhuggen i plankorna över stugodörren. "Den 18 Maius anno 1688 Davet Jonsson Elna N" .

Östra gårdens inskription över stugodörren lyder "Är Gud med os ho kan då mot os." Vid inhuggningen av detta bibelord har man gått planlöst tillväga, så att de sista orden sammanträngts nästan till oläslighet och en del av bibelspråkets sista ord "vara" har utelämnats enär det helt enkelt inte

fått plats. I samma plankor står inhugget årtalet 1737 samt initialerna I.H.S. (Jesus Hominum Salvator) Jesus människornas frälsare. Över stugans andra dörr står också inhugget bokstäverna I.H.S. med ett kors över bokstaven H. Vidare har man huggit in orden "Hielp Gudh samt anno 1737 den 21 september.

Gårdarnas samtliga väggar äro uppförda av ekplankor, men stugornas ytterväggar även de av plank äro kalkrappade. Små blyfönster äro insatta i stugoväggen. Ursprungligen satt blyfönstren i taket. I södra längan fanns två gadeportar genom vilka man kan komma in på de kringbyggda gårdarna. På vardera gårdsplanen finns en brunn med tillhörande vattenhoför kreaturens bevattning. På det ena stället uppfordrades vattnet med brunnjung på gammaldagsvis, på det andra stället drogs vattnet upp med vev och länk. Mellan de båda gårdsplanerna finns en brunnhave med ett vårdträd och ett par bärbuskar och några gammaldags blomster.

ACC. N:R M. 11365:4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Det är varmt och lungt här inne och forntida stämning härskar där inne i ryggåsstugan med dess öppna spisar och järnugn tillika.

En utförligare beskrivning bleve för lång och som danskarna hitfört fler saker än som varit i stugorna i Skåne är det inte lätt för en sentida besökare att skilja på det helt danska och det skånska.

Det var Jöns Hendriksson som sålde gårdarna till bortflyttning. Tidigare hade Han bara ägt den ena gården och den andra ägdes av Gunilla Nilsson vanligen kallad "Näsaenkan". Hon bedrev både lantbruk och bageri och sålde bröd. Tjänade sig en efter dåtida förhållanden bra förmågenhet. När Hon blev för gammal att fortsätta med sin rörelse och jordbruk sålde Hon hemmanet till Jöns Hendriksson, men stannade kvar på stället. Hon fick uppleva den gamla gårdens bortflyttning, men trivdes bra i det undantagshus som Jöns Hendriksson uppförde åt Henne. I det huset har jag sett Henne som en gammal

blid givmild och god människa. Hon skänkte kommunen pengar till en likvagn och den är ännu i bruk.

Om hur dessa båda familjer som bodde så nära inpå varandra levde sitt vardagsliv har Nils Jönsson i Sandåkra (son till Jöns Hendriksson) berättat en del smådrag. Det var rörande vackertgrannsämja som rådde emellan de båda familjerna där~~en~~^{man} både gav och tog emot väntjänster dagligen.

De båda gårdarnas innehavare voro inte släkt med varandra, men det oaktat var alltid det bästa förhållande rådande emellan dem. Både husbönder och tjänstefolk umgingos med varandra som aktningsvärda medlemmar av en stor familj. Om endera parten varit kinkig är det tydligt att det dagligen inträffade situationer som lätt kunnat ge anledning till konflikter. Det kan blott erindras om att allt slags arbete skulle utföras på samma tid på båda ställena. Antingen man "vårade" "höstade" eller högg ved i skogen. Storskogen på åsen var gemensam. En vinterdag skall man hugga ved till husbehov.

Vardera gården sänder lika många karlar åstad till skogsarbetet vid samma tid på morgonen. När enighet uppnåtts om vilka träd som skall fällas, hjälpa karlarna varandra med huggningen och lägga upp sedan veden i två lika stora högar som innehålla ungefär lika mycket prima och sekunda ved. Därpå avgjorde man genast vilken ved som skulle tillfalla västergård eller östergård. För att intet kiv skulle uppstå vid fördelningen brukade man (lotta) klönsa bort veden och sålunda överlämna åt ödet att bestämma vilken ved som skulle tillfalla den ena eller den andra gården. Lottdragning fick ofta tillgripas då de båda gårdarnas intressen höll på att korsa varandra, och då man alltid respekterade utslaget var saken klar. Då ved skulle säljas hjälptes man åt att hugga och köra fram den, och slutligen delades pengarna. I sådana fall behövde man inte klönsa.

Även mororna kom bra överens och sparade många gånger arbete åt varandra.

Det kunde inträffa (inte var dag) att mor i ena stuan sände bud in till den andra och lät meddela att i dag kokar jag soppa så det räcker till åt Er också så Ni behöver inte ha besvär med middag i dag. När det var tid att äta gick den fyllda skålen in till grannens. Skålen eller fatet gick inte tomt tillbaka, utan någon dag senare kom den igen fylld med någon annan rätt o.s.v. Firades någon familjehögtid i ena gården så gick bjudning in till "nabogården kvällen förut. Att man blev bjuden var lika säkert som amen i kyrkan. Till och med drängarnas och pigornas födelsedagar hölls noga reda på. Alla blev bjudna kvällen förut, och festen firades i arla morgonstund påföljande dag med kaffedrickning med kakor till vilket visst inte var vardagsmat. Festandet varade inte länge, utan gick man till sitt arbete som vanligt.

Gamla tiders idyller som aldrig kommer igen.

Det nya Näs byggdes upp något hundratal meter från den gamla gårdsplatsen och där den gamla 16 hundratalsgården

ACC. Nr **M. 11365:8.**

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

legat finns bara en del gårdsstenar kvar, och så den lilla
"haven" med dess lavendel och andra örter.